

Igor Krnjeta

**Eksperiment u podučnom karakteru
prošle zbilje. Kratak osvrt na *O
tiraniji: dvadeset lekcija 20. stoljeća.*
Timothyja Snydera
(Snyder, Timothy. *O tiraniji:
dvadeset lekcija 20. stoljeća.* Preveo
sa engleskog Damir Biličić. Zagreb:
Naklada Ljevak, 2017.)**

Kada je Friedrich Nietzsche u predgovoru od „O koristi i šteti historije za život“ konstatirao (pritom parafrazirajući i intelektualno se naslanjajući na Goetheov citat o mrskom karakteru znanja) da je čovječanstvu nužna ona varijanta historije koja će mu biti potrebna za život i djelovanje, očigledno je smatrao i aludirao na to da je jedna od važnih stavki izučavanja prošlosti, izuzev njenog proučavanja isključivo zbog znanja kao takvog, i ona poučnog karaktera koja će nam pomoći da uočimo ponavljanje pojedinih obrazaca u povijesnim procesima.

Naslanjajući se na tu nit vodilju, u jesen 2017. Naklada Ljevak objavila je hrvatski prijevod iznimno važnog i nadasve korisnog naslova na koji bi vjerojatno i veliki gorespomenuti filozof zadovoljno gledao. Riječ je o djelu *O tiraniji: dvadeset lekcija 20. stoljeća* američkog povjesničara

Timothyja Snyder (rođen 1969.) čija ranija djela su također imala iznimno poučan karakter. Kao indikator činjenice da perspektive i interpretacije iznošene u Snyderovim djelima služe kao izvrstan poligon za daljnje razmišljanje o implikacijama pojedinih povijesnih događaja na moderni svijet jest upravo niz osvrta u kojima se teze njegovih knjiga oslovljavaju kao povijesni revizionizam najbolje vrste. Tako je u djelu *Bloodlands: Europe between Hitler and Stalin* Snyder podsjetio na zanemarenu činjenicu da je većina žrtava Holokausta stradala u masovnim ubijanjima van logora smrti, dok je u *Black Earth: The Holocaust as History and Warning* detektirao da je jedan od glavnih razloga za izbijanje holokausta bio onaj ekološkog tipa, točnije da je katalizator koji je označio početak ubijanja bio vezan uz potencijalnu manjkavost hrane za njemačke građane.

O tiraniji: dvadeset lekcija 20. stoljeća podijeljeno je u prolog, epilog te dvadeset kraćih odjeljaka od kojih se svaki sastoji od kratkog pojašnjenja naslova svake cjeline koji je koncipiran kao instrukcija, odnosno lekcija te elaboracije na temelju povijesnog primjera ili politološki nastrojene analize. Te elaboracije su zamišljene na taj način da autor preko njih detektira sličnosti prošlih pojavnosti vezanih za uspon i vladavinu fašističkih i komunističkih režima sa sličnim modernim događajima te na taj način upozori u kojemu smjeru bi trenutne pojavnosti u socio-političkom životu mogle skrenuti te na koji način bi svaki odgovoran građanin trebao postupati u privatnom i u javnom životu. Pritom je nužno napomenuti da Snyder poseban fokus polaže na trenutnu situaciju u Sjedinjenim Američkim Državama, no knjiga bi sa svojim općim tonom svakako mogla „dati pokoju lekciju“ bilo kojem građaninu neke od zapadnih demokratskih država.

Dotičnih dvadeset odjeljaka se redom dotiče sljedećih tema. Prvo se razlažu problemi opasnosti neupitnog i prijevremenog pokoravanja pojedinaca novoj vlasti i razloga zbog kojih je potrebno braniti institucije kao što su sindikati ili pojedine novinske kuće. Potom se pomoću povijesnog iskustva upozorava na suptilne znakove koji impliciraju na odstranjivanje višestranačja. Zatim se obrađuju problemi grafitiranja simbola ekstremnih političkih sustava na javnim površinama, zadržavanja profesionalne etike (pritom nas Snyder podsjeća koliko su stručna znanja poput birokracije imala važnu ulogu u provođenju holokausta) te pojave paravojski. Autor dalje ističe da svaki pojedinac koji nosi oružje svakako treba biti refleksivan te da nikoga ne bi trebalo biti strah da se ističe u svojim stajalištima. U potonjem odjeljku se naglašava koliko ulogu je konformiranost masa imala u sprovođenju masovnih zločina 20. stoljeća. Nadalje, ističe se važnost njegovanja osobnog vokabulara putem literature i u tom odjeljku se upozorava na opasnost praćenja *mainstream* vijesti i čitanja internetskih članaka. Vezano uz internetske izvore znanja, Snyder posvećuje dva odjeljka problemu lažnih vijesti i teorija zavjere na internetu te naglašava da je usprkos tim izvorima nužno vjerovati u istinu baziranu na vlastitoj spoznaji koja je nastala putem istraživanja. Potom se naredna dva dijela posvećuju stvaranju osobnih veza i poznanstava i na koji način takav ne-elektronički posredovan

tip poznanstva pomaže u ostvarivanju političkih ciljeva putem „korporealne“ politike, odnosno prosvjedovanja i fizičkog otpora. Što se tiče privatnog života, njima Snyder također posvećuje nekoliko stavki knjige u kojima upozorava na opasnost izlaganja privatnog života na internetu, poziva na doniranje dobrim ciljevima te na razmjenu podataka, ideja i znanja sa kolegama. Naposljetku, Snyder upozorava na povećanu pažnju prilikom pojave „opasnih riječi“ (kao što su ekstremizam, iznimka itd.), poziva na smirenost prilikom terorističkih napada i iskazivanje osobnih stajališta o reakciji vladajućih organa te u završnim stavkama knjige poziva čitatelje da budu patrioti, a ne nacionalisti (pritom ističući razlike) te da budu hrabri.

Ton Snyderova djela iznimno podsjeća na ton francuskih politički angažiranih intelektualaca poput Sartrea, Foucaulta i Fanona koji se pozicioniraju kao da iz naroda govore za narod pritom naznačujući koje su opasnosti života u modernom svijetu. Snyder se opravdano postavlja kao stručnjak sa autoritetom koji je izvukao lekcije iz predmeta svog proučavanja (što je dvadesetostoljetna povijest srednje i istočne Europe) i odlučuje ih diseminirati što većem broju ljudi. U tome je također vidljivo da Snyder iskreno vjeruje u modernu kulturološku paradigmu da bi svaki građanin modernog svijeta ujedno trebao biti i kritički nastrojen pojedinac ponajprije orijentiran prema ljudskim pravima koja se odnose na sve ljude bez obzira na religijske, etničke ili političke razlike. Pritom je očigledna autorova nesnošljivost ne samo spram američkog predsjednika (kojega kroz tok djela ni ne oslovljava imenom), već i spram ruskog vojno-političkog djelovanja koje je u zadnje vrijeme prešlo na diskretnije metode pritom inkorporirajući u svoje taktike i modernu informacijsku tehnologiju što je stavka na koju autor posebno upozorava. Važno je napomenuti da kroz tok svog narativa, autor ne upada u bilo kakvu demagogizaciju i hvaljenje određenog političkog cilja, već polaže na to da se iz teksta mogu iščitati pouke i metode namijenjene dobrobiti svakog čitatelja ponaosob. Eventualna zamjerka djelu bi mogla biti ta da u odjeljku u kojemu inzistira na razvoju osobnog vokabulara također sugerira listu podobnih beletrističkih naslova za čitanje sa čime se stječe dojam da bi i čitatelji mogli postati perceptivni kao i autor ukoliko bi odvojili nešto vremena da upiju čar tih knjiga.

Međutim, bilo kakve zamjerke djelu tu prestaju iz tog razloga zato što je Snyder očigledno djelo namijenio što je moguće široj javnosti te je zbog toga izbjegavao leksik koji bi prosječnom čitatelju mogao biti prekompleksan te se potrudio iznimno složene ideje sažeti i što je moguće konciznije prikazati što je čin koji svakako treba cijeniti. Također je neke od ideja iz proteklih knjiga (npr. iz *Bloodlands*) ponovio u ovom djelu čime očigledno želi pokazati da mu je stalo do toga da neke od njegovih ideja upiju i ljudi koji ne čitaju historiografska djela. Zaključno se može ustvrditi da je velika korist ove knjige izuzev njene praktičnosti kao „vodiča za opstanak“ u modernom svijetu i ta da može biti korisna za upoznavanje šire javnosti sa trenutnim strujanjima u historijskoj znanosti. Iz svega naznačenog se može iščitati mišljenje autora ovih redaka da je ovo naslov koji je svakako vrijedno pročitati djelomično zbog njegova nevelikog obujma, no ponajprije kako bi na temelju ove knjige čitatelji uočili određene obrasce

iz prošlosti koji su doveli do nekih od najstrašnijih zločina u ljudskoj povijesti te djelovali kako se oni ne bi ponovili.

Pro tempore

Časopis studenata povijesti

Pro tempore

Časopis studenata povijesti, br. XIII

Zagreb, 2018.

Pro tempore

Časopis studenata povijesti

Godina XIII, broj 13, 2018.

Glavni i odgovorni urednik

Ivan Grkeš

Zamjenica glavnog urednika

Lucija Bakšić

Uredništvo

Mihaela Marić

Lucija Bakšić

Mario Katić

Igor Krnjeta

Urednici pripravnici

Andrija Banović

Matej Lisičić

Matea Altić

Marta Janković

Alen Obrazović

Saša Vuković

Lektura i korektura

Alina Jušić

Ema Maglić

Ema Botica

Tanja Jelinić

Karla Papeš

Mateja Papić

Borna Treska

Recenzenti

dr. sc. Zrinka Blažević

dr. sc. Estela Banov

dr. sc. Zrinka Nikolić Jakus

dr. sc. Nikica Gilić

dr. sc. Tomislav Galović

dr. sc. Hrvoje Gračanin

dr. sc. Emil Heršak

dr. sc. Branimir Janković

mr.sc. Vedran Obućina

dr. sc. Sanja Potkonjak

dr. sc. Martin Previšić

dr. sc. Marko Šarić

mr. sc. Filip Šimetin Šegvić

mr. sc. Nikola Tomašegović

Dizajn i priprema za tisak

Rene Jelenić

Prijevod s engleskog jezika

Alen Obrazović

Ema Bonifačić

Paula Fajt

Izdavač

Klub studenata povijesti –

ISHA ZAGREB

ISSN: 1334-8302

Adresa uredništva:

Klub studenata povijesti -

ISHA Zagreb (za: Redakcija *Pro tempore*)

Filozofski fakultet

Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Lučića 3

10000 Zagreb

Email:

pt.urednistvo@gmail.com

Časopis je besplatan.

Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/pro-tempore>

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno je uz novčanu potporu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Kluba studenata povijest – ISHA Zagreb i Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta.